

ĮTRAUKUSIS UGDYMAS: MOKINIŲ TĖVŲ RŪPESČIAI IR LŪKESČIAI

Vilija GRINCEVIČIENĖ¹, Alicja SZERŁĄG²,
Krystyna DZIUBACKA³, Vilija TARGAMADZĖ⁴

¹Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Filosofijos ir politologijos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva

^{2, 3}Wroclavo universitetas, Istorijos ir pedagogikos katedra, Pedagogikos institutas,
J. W. Dawida g. 1, 50-527 Wrocław, Lenkija

⁴Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Edukologijos katedra, Universiteto 9/1, LT-01513 Vilnius, Lietuva

El. paštas: ¹vilija.grinceviciene@gmail.com; ²alicja.szerlag@gmail.com;

³krystyna.dziubacka@gmail.com; ⁴vilija.targamadze@gmail.com

Įteikta 2015-05-20; priimta 2015-06-04

Straipsnyje atskleidžiamos mokinių tėvų nuostatos apie tai, kur turėtų ugdytis vaikai, turintys nežymių psichinių sutrikimų ir (ar) fizinę negalią. Sugretinus 2002 m. ir 2012 m. atliktų tyrimų duomenis, akivaizdu, kad, kintant ugdymo tikrovei, kito ir mokinių tėvų požiūris į integruotą ugdymą: buvęs vizija įtraukusis ugdymas tapo realybe. Didžioji dalis respondentų pritaria, kad neįgalūs vaikai lankytų bendrojo ugdymo mokyklą. Tiriamojo laikotarpio pradžioje (2002 m.) pusė respondentų teigė, kad vaikai su negalia galėtų mokytis bendrose klasėse, tai – natūralios integracijos modelis. Po dešimties metų pakartotas tyrimas atskleidė, kad mokinių tėvų nuostatos akivaizdžiai pakitė: 52 % respondentų nurodė, kad vaikams su negalia derėtų mokytis bendrojo ugdymo institucijose, bet atskirose klasėse.

Reikšminiai žodžiai: įtraukusis ugdymas, bendrojo ugdymo mokykla, vaikai su negalia, mokinių tėvai, nuostatos.

Įvadas

Plečiantis šalių, pripažįstančių Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (JTNTK) 24 straipsnyje (LR Seimas 2010) išdėstytas nuostatas, kad įtraukusis ugdymas užtikrina geriausias mokymosi sąlygas neįgalumo situacijoje esantiems asmenims, kryptingai kinta ir bendrojo ugdymo modeliai. Europos Sąjungos pagrįn-

dinių teisių chartijos 26 straipsnyje įtvirtintas principas, kad ES teisės aktais ir politikos priemonėmis būtų pasiekta visapusiška inkluzija ugdymo erdvėje, t. y. kad vaikai su negalia mokytųsi bendrose klasėse (ES teisės aktų... 2010).

Kintant mūsų šalies švietimo sistemai, taip pat akivaizdžiai pakito neįgalumo situacijoje esančių vaikų ir jaunimo, ugdymo (-si) modelis.

Įtraukusis ugdymas – atsivėrusi erdvė, orientuojanti tiek šeimas, tiek bendrojo ugdymo mokyklas veikti bendrai, darniai ir kūrybingai, nes mūsų visuomenė jau yra pasiekusi raidos tarpsnį, kai švietimo prieinamumas kiekvienam asmeniui tapo realybe. Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos (LR Seimas 2013) vienas iš tikslų – *užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiųjų ugdymosi ir studijų poreikius. Teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų* – švietimo politikams ir strategams bei visiems ugdymo dalyviams brėžia kryptingos ir nuoseklios veiklos trajektoriją. Anot S. Šalkauskio (1998 [1933]), mokykla ugdymo atžvilgiu turi būti šeimyninio židinio puoselėtoja ir tęsėja, o mokytojas – patikimas ir įgaliotas asmuo, privalantis suderinti ugdomąjį veikimą su šeimyniniu auklėjimu, kurį tėvai suteikia savo vaikams. Taigi, šeima ir mokykla buvo ir bus svarbiausi kiekvienos asmenybės socializacijos institutai.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281) įteisinta, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, kai kuriais atvejais – mokyklos (klasės), skirtos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ugdyti (LR Seimas 2011).

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (LR Seimas 2012) teigiama, kad visuomenė turi pripažinti socialinę atskirtį patiriančių asmenų teises, padėti jiems išsaugoti orumą ir būti visaverčiais visuomenės nariais, aktyviai dalyvauti socialinės įtraukties politikoje ir veikloje, padėti kovoti su stereotipais ir stigmatizacija, išsaugoti ir stiprinti gyvenimo kokybę, socialinę, ypač vaikų, gerovę ir visiems lygias galimybes. Taigi, šalies švietimo sistemą reglamentuojančioje įstatyminėje bazėje bei Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ edukacinė įtrauktis akivaizdi: tik kūrybingumą ugdančioje erdvėje užaugs ir

gyvenantis žmogus gebės kurti ir būti sumanios visuomenės dalis.

Anot G. H. Meado (1998), žmogaus elgesys socialinėje grupėje yra toks, kad jis sugeba tapti objektu pačiam sau. Tačiau individas tampa objektu sau priimdamas kitų individų požiūrius į jį patį socialinės aplinkos, elgesio ir patyrimo kontekste. Individui reaguojant į išorinę patirtį, galima komunikacija su savimi – žvelgiant į save iš šalies, formuojasi asmenybė, suvokianti save supančiame pasaulyje ir atsakanti į jo poveikius. Asmens gyvenimas sukasi erdvėje, kurią lemia tam tikros sąlygos. Todėl žmogaus (ypač neįgalaus) gyvenimo kokybė nepriklauso vien nuo savų pastangų: visuomenės požiūris, nuostatos, vyraujančios vertybės brėžia neįgalumo situacijoje esančiam asmeniui tam tikrą erdvę, kryptingai jį orientuoja.

Įtraukiojo ugdymo sąlygomis ypač svarbi kokybiška pedagoginė sąveika ir pagarba grįsta aplinka tiek šeimoje, tiek mokykloje. Šeima, pakankamai stipriai puoselėdama ir sėkmingai ugdydama tokias vertybes, kaip *saugumas, teisingumas, altruizmas, empatiškumas, savigarba*, sudaro ypač palankias sąlygas jaunajai kartai ugdytis socialinę kompetenciją. Mokykloje visų pirma ugdomos vertybės – *konkurencingumas, mokslas, bendradarbiavimas, draugystė, pripažinimas*. Taigi, mokykla sudaro galimybę ugdytis komunikavimo, asmeninę, mokėjimo mokytis kompetencijas (Grincevičienė 2012). Akivaizdu, kad tarp šeimos ir mokyklos institutų nuolatos turėtų plėtotis diskursas. Tai – viena iš sąlygų, būtinų harmoningai asmenybei formuotis.

Anot A. Galkienės et al. (2008), pagarba grįstą mokyklos ar klasės aplinką gali sukurti tik joje besimokantys mokiniai ir juos mokantys mokytojai, kurių elgsenos modelis ypač svarbus. Tokioje aplinkoje vyrauja teigiamas emocinis fonas, sudarantis galimybę ugdymo veikėjams siekti konstrukcinės (mokytojų, neįgalių ir įprastai besivystančių mokinių) sąveikos kognityviuoju, emociniu ir elgesio aspektais. Remiantis mokslininkų darbais (Samašonok et al. 2010; Galkienė et al. 2008; Galkienė 2009; Grincevičienė 2005, 2012; Fishley, Bedesem 2014), galima teigti, kad edukacinė įtrauktis

ugdymo tikrovėje mokiniams, mokinių tėvams, mokytojams bei ugdymo proceso organizatoriams vis dar suponuoja galimybę susidurti su didesniais ar mažesniais sunkumais dėl nepakankamai humanizuotos mokyklų aplinkos. Vis dar kartais pasigendama kompetentingų ir motyvuotų pedagogų, stinga reikiamų mokyimo priemonių, neišvengiamai pedagogų padėjėjų, palydovo, skaitovo etatai, neišspręsta specialaus transporto problema ir t. t.

Tikslas

Atskleisti sąveikos tėvai–vaikai–mokykla ypatumus ir mokinių tėvų nuostatas įtraukiojo ugdymo atžvilgiu.

Metodologija ir metodika

Remtasi struktūrinio funkcionalizmo paradigma (nuostata): visuomenė yra vientisa, integrali socialinė sistema, susidedanti iš daugelio elementų, kurių kiekvienas atlieka konkrečią funkciją; visi elementai funkcionuoja griežtai laikantis tarpusavio sąveikos ir sudaro sąryšingą sistemą, kuri užtikrina normalų viso organizmo funkcionavimą;

Humanistine asmenybės ugdymo teorija (C. Rogers), akcentuojančia žmogaus laisvę, siekimą aktualizuoti save, ugdyti įgimtus gabumus, atsižvelgta į C. Rogerso teorijos principines nuostatas:

- žmogus yra orientuotas į tikslą ir sugeba jo aktyviai siekti, kaip priešprieša teiginiui, kad žmogaus elgesys priklausomas nuo nekontroliuojamų jėgų;
- kai netrukdoma realizuoti vidinei prigimčiai, žmogus elgiasi pozityviai – ieško harmonijos su savimi ir kitais;
- žmonija turi polinkį judėti socialinės atsakomybės, kūrybiškumo ir brandos link.

Renkant pirminius empirinius duomenis, buvo panaudotas kiekybinis metodas. Tyrimas atliktas 2012 m. žiemos–pavasario laikotarpiu. Tyrimo geografinė – visi šalies regionai.

Imties tūrio nustatymas

Mokinių tėvai (globėjai) – nuo 30 iki 50 metų mūsų šalies gyventojai. Konstruojant imtį, remtasi Lietuvos statistikos departamento (2015) rodiklių duomenų baze: gyventojai pagal amžių ir lytį. Kiekybinė erdvė (gyventojai nuo 30 iki 50 metų amžiaus) sąlyginai prilyginta generalinės aibės visumai: kai generalinės aibės visuma apie 100 000, imties tūris turėtų būti $> arba = 398$ (Kardelis 2002: 322). Kadangi tyrimo rezultatai taikomi ne tik tiriamosios grupės atžvilgiu, bet visai tiriamajai populiacijai, tai, siekiant reprezentatyvumo, imties tūris 2002 m. buvo 641 respondentas, o 2012 m. – 502 respondentai. Atrankinė imtis sudaryta siekiant reprezentatyvumo. Pasirinktas 0,05 paklaidos lygis, kuris įprastas socialiniuose tyrimuose. Imties tūris suformuotas „gniūžtės“ principu. Pirmiausia buvo parinkti asmenys iš visų šalies regionų, kurie augina mokyklinio amžiaus vaikus. Vėliau šie respondantai nurodė kitus, o šie – dar kitus ir t. t. (žr. 1 lentelę). Pirminiai duomenys buvo koduojami ir statistiškai apdorojami naudojant SPSS 10.0 / Windows statistinių duomenų analizės paketą. Analizuojant duomenis naudota aprašomoji statistika. Naudota ir SPSS for Windows 15.0 duomenų analizės programa.

Taikyti matematinės statistikos pasikliautinių intervalų metodai. Tarkime, patikimumas 95 %, tuomet intervalas:

$$\left[\left(a - 1,960 \sqrt{\frac{a(1-a)}{m}} \right) \% - \left(a + 1,960 \sqrt{\frac{a(1-a)}{m}} \right) \% \right],$$

čia m – respondentų skaičius (imties tūris);

$$a = \frac{m_A}{m} \times 100 \% - \text{požymį (A) turinčių respondentų dalis, \%},$$

čia m_A – respondentų skaičius, pareiškusių, kad turi požymį (A).

1 lentelė. Žinios apie respondentus

Charakteristika		%
Lytis	moterys	87
	vyrų	13
Amžius	iki 40 metų	65
	41–50 metų	31
	51–60 metų	4
Išsilavinimas	vidurinis	2
	profesinis	16
	aukštesnysis	44
	aukštasis	38
Gyvenamoji vieta	penkiuose didžiuosiuose šalies miestuose	78
	miestuose (rajonų centruose)	14
	kaimuose	8
Priklausomumas socialinėms grupėms	namų šeimininkės	8
	negamybinio profilio specialistai (kultūros, švietimo, sveikatos sistemos darbuotojai, teisininkai)	13
	gamybinio profilio specialistai (inžinieriai, technologai)	13
	darbininkai	31
	ūkininkai	1
	verslininkai (turintys savo verslą)	14
	tarnautojai (įvairių paslaugų tiekėjai, samdomi specialistai)	20

Tyrimo rezultatai ir jų analizė

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad absoliučios daugumos respondentų šeimose vyrauja šilti (puikūs – 40 %, geri ir dažniausiai geri – 58,6 %) tėvų ir vaikų santykiai. Teigiamas emocinis fonas šeimoje suponuoja tinkamą aplinką bręstančiai asmenybei. Šeimoje – pirminės socializacijos institute iš principo jau susiformuoja vertybių modelis. Ateidamas į mokyklą vaikas atsineša daugiau ar mažiau savitą vertybinę orientaciją. Mokyklos (plačiąja prasme) misija – kiekybiniu ir kokybiniu lygmeniu plėtoti pirminės socializacijos institute – šeimoje įgytų vertybinių orientacijų raišką. Tyrimo duomenys byloja apie tai, kad didžioji dalis respondentų giliai suvokia bendravimo su vaikais esmę ir prasmę. „Su sūnumi nuo pat vaikystės bendrauju kaip su suaugusiu. Kalbu atvirai, niekada nesakau netiesos. Savo pavyzdžiu pasiekiu, kad ir vaikas nebijotų man atskleisti tiesos, nors ji ne visada būna džiuginanti. Kasdien sūnaus

paprašau papasakoti, kaip praėjo diena mokykloje. Aš jam taip pat papasakoju apie savo darbo dieną“, – eilutės iš J. G. laiško. Mokinių tėvai, apibūdinę santykius su vaikais kaip geri arba dažniausiai geri, atsiskleidė, kad vis tik puoselėja viltį, jog ateityje su vaikais bendrausią atviriau, nuoširdžiau, ilgiau. „*Praeis paauglystė ir dukra supras, kad mes jai visada norėjome tik gera. Nors ir pavargusi būnu po darbo dienos, stengiuosi bent kelias minutes pabendrauti su ja. Kaskart vis klausiu, ar mokykloje nenutiko ko nors nemalonaus. O jei būna liūdna – paprašau atskleisti priežastį... Žinau, kad vaikui su negalia mokykloje kasdien gali kilti visokių problemų...*“, – mintys iš L. D. anketos. Nedidelė tyrime dalyvavusių respondentų dalis (0,2 %) buvo gana savikritiška ir nurodė, kad santykiai su vaikais yra problemiški. Šie respondentai neslėpė, jog su vaikais bendrauja tik epizodiškai. „*Neturiu laiko tuščioms kalboms ... sūnūs vakare būna nekalbūs, o mes – pavargę. Stengiamės netrukdyti vieni kitiems*“, – eilutė

iš R. V. anketos. Anot R. Grigo (1988), įtampų laukai tarp jaunesniosios ir vyresniosios kartos yra natūrali, žmonių civilizaciją nuolatos lydinti įtampa. Remiantis tyrimo duomenimis, galima išvalga – kad ir kaip sparčiai besismelktų globalūs procesai į mūsų sociumą, tėvų ir vaikų sąveiką galima laikyti esminiu pozityviosios socializacijos veiksmu visų kartų atstovams.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė ir kai kuriuos sąveikos šeima–mokykla charakteristikos bruožus. B. Bitinas (2004), aptardamas klasės auklėtojo funkcijas, akcentuoja, kad viena iš jų – *siekti bendrų reikalavimų mokykloje ir šeimoje, palaikyti nuolatinę ryšį su mokinio tėvais*. Mokinių tėvai – brandaus amžiaus, įvairaus socialinio statuso ir profesijų atstovai, produktyviausia visuomenės dalis. Remiantis šalies švietimo sistemą reglamentuojančiais norminiais aktais (išsamiai ir konkrečiai mokinių tėvų, globėjų, rūpintojų teises ir pareigas reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo pakeitimo įstatymas: 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281) ir pastarojo laikmečio filosofų, pedagogų, sociologų moksliniais tekstais, mokinių tėvai laikomi mokyklos bendruomenės nariais. Teoriškai dėl jų dalyvavimo modeliuojant ugdymo turinį bendrojo lavinimo mokykloje problemų nekyla, tačiau realiaame ugdymo procese yra kiek kitaip. Tyrimo duomenys nedviprasmiškai byloja, kad tvirta mokyklos ir šeimos partnerystė tėra siekiamybė (žr. 2 lentelę). Akivaizdu, kad glaudžiai su mokykla bendrauja tik kas penkta šeima. Kas antra šeima (56 %) savo vaikų mokykloje lankosi tik per susirinkimus. Iš principo tėvai nėra abejingi švietimo sistemos pertvarkos vyksmui: jie pageidauja, kad ugdymo proceso organizatoriai įsiklausytų ir atsižvelgtų į šeimų išsakomas mintis, siūlymus ir pageidavimus. Tėvai neat-

sisako dalyvauti projektuojant ir modeliuojant esminius ugdymo proceso aspektus, tačiau nesiekia prisiimti iniciatoriaus vaidmens: lyderio statusu teisėtai besinaudojančiai pedagogų bendruomenei dera ieškoti būdų ir metodų, kaip toliau tobulinti mokyklos ir visuomenės ryšius. Į ugdymo instituciją *prireikus* (atsiliepdami į mokytojų kvietimą) užsuka kas penktas šeštas mokinių tėvas ar globėjas. Galima išvalga, kad tėvams bendravimas su vaikais iš tikrųjų atstoja bendravimą su mokykla: šeimose pasitikima vaikų perduodama informacija apie ugdymo realybę.

Tyrimas atskleidė, kad egzistuoja ryšys tarp respondentų lyties, jų išsilavinimo, mokinio sveikatos ir sąveikos su mokykla tvirtumo: moterys su pedagogais bendrauja glaudžiau negu vyrai. Augant respondentų išsilavinimui, šeimos ir mokyklos partnerystė taip pat tvirtėja. Ypač stiprus ryšys tarp vaiko sveikatos ir tėvų bendravimo su mokykla tvirtumo: šeimos, išleidusios į bendrojo ugdymo mokyklą vaiką su negalia beveik kiekvieną dieną lankosi mokykloje. Respondentų mintys, kurias jie surašė į anketas, atskleidė gilumines priežastis: šeimos nerimauja dėl neigalių vaikų savijautos tiek klasėje, tiek mokykloje. „Su klasės auklėtoja beveik kasdien aptariame, ką ir kaip reiktų namuose padėti sūnui, jam ruošiant namų darbus. Dažnai bendrauju ir su dalykų mokytojais, teiraujuosi jų, kokie sunkumai iškyla pamokų metu. Labai neramu, ar bendraamžiai yra geranoriški, ar neužgaulioja sūnaus,“ – tai eilutės iš respondentės, auginančios vaiką su negalia. Remiantis tyrimo duomenimis, galima išvalga, kad įsitvirtinus integruotam ugdymui bendrojo ugdymo erdvėje visi ugdymo dalyviai vis tik susiduria su didesniais ar mažesniais sunkumais.

2 lentelė. Šeimos (mokinių tėvų) sąveika su mokykla

Teiginiai apie bendravimą su mokykla (procentai ir procentų pasikliautinis intervalas, esant 95 % patikimumui)	
Dažnai bendrauju	22,0 % [18,8–25,4]
Lankausi tėvų susirinkimuose	56,0 % [52,2–59,8]
Lankausi tik prireikus	18,7 % [15,7–31,7]
Su mokykla beveik nebendrauju	2,3 % [1,1–3,5]
Neatsakė	1,0 % [0,2–1,8]

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad šeimose dažnai diskutuojama ir apie tai, kur turėtų mokytis neįgalūs vaikai. Sugretinus 2002 m. ir 2012 m. atliktų tyrimų duomenis, akivaizdu, kad, kintant ugdymo tikrovei, kito ir mokinių tėvų požiūris į integruotą ugdymą: vizija buvęs įtraukusis ugdymas tapo realybe (žr. 3 lentelę). 2002 m. kas ketvirta šeima disponavo nuostata, kad nežymių psichinių sutrikimų ir fizinę negalią turintys vaikai turėtų būti ugdomi specialiosiose mokyklose. 2012 m. tokia nuostata jau disponavo 17 % respondentų, dinamika – akivaizdi. Tačiau tyrimas atskleidė, kad šeimos, susidūrusios su sunkumais, kai klasėje mokosi neįgalūs mokiniai, į integruotą ugdymą formavosi daugiaaspektį, o kartais netgi kontraversišką požiūrį, kuris suponavo nuostatą, kad neįgalūs jų vaikų bendraamžiai galėtų mokytis bendrojo ugdymo mokyklose, bet tik atskirose klasėse. 2002 m. minimam įtraukiojo ugdymo modeliui pritarė 24,8 % respondentų, o 2012 m. – 52 % tyrime dalyvavusių mokinių tėvų. Savitai per dešimtmetį skleidėsi mokinių tėvų požiūris ir į integruoto ugdymo modelį, kai neįgalūs vaikų bendraamžiai mokosi bendrose klasėse su sveikais mokiniais: 2002 m. tokia nuostata buvo priimtina 48,2 % respondentų, o 2012 m. taip manė jau tik 19 % tyrime dalyvavusių mokinių tėvų. Neįgaliųjų integra-

cijos į bendrojo ugdymo erdvę proceso sėkmę neabejotinai koreguoja ir reali tikrovė (praktinių veiksmų seka): sukonstruotas teorinis modelis, susidūręs su ugdymo tikrove, turi savybę transformuotis į naują kokybę. „Klasėje, kurioje mokosi mano dukra, yra trys neįgalūs mokiniai. Mokytojai gana ilgai tenka aiškinti užduotis, naują medžiagą šiems vaikams. Jie dirba lėtai, o kartais visai nepajėgia sukaupti dėmesio. Mokytoja didžią pamokos dalį dirba su trimis mokiniais, o likusieji paliekami be pedagogės dėmesio. Namuose dukra dažnai prašo paaiškinti medžiagą, kurią mokėsi per pamoką. Paklausus, kodėl ji neišmoko esminių dalykų per pamoką, dukra atsako, jog mokytoja ilgai aiškino pamokos temą neįgaliesiems klasės draugams,“ – mintys iš respondentės anketos. Mokinių tėvų diskursas byloja apie tai, kad ugdymo procese niekas nepakeis kompetingo, visus vaikus vienodai mylinčio mokytojo.

Akivaizdu, kad tiriamuoju laikotarpiu augo skaičius respondentų, manančių, jog vaikams su negalia reikėtų mokytis namuose. Tai yra vienas iš modelių, kai mokytojai ateina į ugdytinio namus. Šiam neįgaliųjų ugdymo modeliui 2012 m. pritarė 6 % tyrime dalyvavusių mokinių tėvų. Dalis respondentų siūlė netradicinius (mišrius) ugdymo (-si) modelius arba į šį anketos klausimą neatsakė.

3 lentelė. Mokinių tėvų nuostatos dėl integruoto bendrojo ugdymo

Teiginiai apie tai, kur turėtų ugdytis vaikai su negalia	Respondentų dalis, pasirinkusi šį teiginį (procentai ir pasikliautinis intervalas, esant 95 % patikimumui)	
2012 m.		
Specialiosiose mokyklose	17,0	[13,7–20,3]
Bendrojo ugdymo mokyklose, atskirose klasėse	52,0	[47,6–56,4]
Bendrojo ugdymo mokyklose, bendrose klasėse	19,0	[15,6–22,4]
Namuose	6,0	[3,9–8,1]
Kita	2,4	[1,1–3,7]
Neatsakė	3,6	[2,0–5,2]
2002 m.		
Specialiosiose mokyklose	24,2	[21,1–27,7]
Bendrojo ugdymo mokyklose, atskirose klasėse	24,8	[21,5–28,1]
Bendrojo ugdymo mokyklose, bendrose klasėse	48,2	[44,3–52,1]
Namuose	0,2	[0,1–0,5]
Kita	1,4	[0,5–2,3]
Neatsakė	1,2	[0,4–2,0]

Įvertinus tyrimo duomenis, ypač išanalizavus respondentų mintis apie integruoto ugdymo modelio raišką mokykloje, galima išvalga, kad organizuojant mokymą svarbu įvertinti grįžtamąjį ryšį tarp visų ugdymo dalyvių, o į identifikuotus negatyvius reiškinius žvelgti kaip į tolesnes integruoto ugdymo modelio tobulinimo linkmes.

Išvados

Kintant šalies švietimo sistemai, akivaizdžiai pakito ir specialiųjų poreikių turinčių vaikų bei jaunimo ugdymo modelis, nes mokyklos kaita – kintančio socialinio atspindys. Realioje tapę įtraukusis ugdymas, orientuoja tiek šeimas, tiek bendrojo ugdymo mokyklas veikti bendrai, darniai ir kūrybingai, nes mūsų visuomenė jau yra pasiekusi raidos tarpsnį, kai švietimas yra prieinamas kiekvienam asmeniui. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad šeimose, vyraujant šiltesniams (puikūs – 40 %, geri, dažniausiai geri – 58,6 %) tėvų ir vaikų santykiams, diskutuojama ir integruoto ugdymo tematika. Tėvai linkę pasitikėti vaikų perduodama informacija, todėl retokai lankosi mokyklose. Su mokykla glaudžiau bendrauja šeimos, auginančios neįgalius vaikus. Motinos mokyklose lankosi dažniau negu tėčiai. Šeimos nėra abejingos švietimo sistemos pertvarkos vyksmui ir pageidautų, kad ugdymo proceso organizatoriai įsiklausytų į jų mintis ir siūlymus, pedagogų bendruomenei dera ieškoti būdų ir metodų, kaip toliau tobulinti mokyklos ir visuomenės ryšius.

Mokinių tėvai pritaria, kad neįgalūs jų vaikų bendraamžiai lankytų bendrojo ugdymo mokyklą: mūsų visuomenė priėmė integruoto ugdymo modelį. Tačiau tyrimas atskleidė, kad bendrojo ugdymo erdvėje, kurioje mokosi neįgalūs vaikai, su sunkumais susiduria visi ugdymo dalyviai. Todėl mokymo organizavimo problematiką derėtų analizuoti kartu visai mokyklos bendruomenei: mokytojams, mokiniams, mokinių tėvams, psichologams, socialiniams pedagogams. Tėvų diskursas byloja

apie tai, kad ugdymo procese niekas nepakeis kompetentingo, visus vaikus vienodai mylinčio mokytojo.

Literatūra

- Bitinas, B. 2004. *Hodegetika / Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
- ES teisės aktų santrauka. 2010. *Pagrindinių teisių chartija* [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 29 d.]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/combating_discrimination/l33501_lt.htm
- Galkienė, A. 2009. Asmens lygiavertiškumo puoselėjimas – orios asmenybės ugdymo prielaida, *Pedagogika* 95: 45–52.
- Galkienė, A., et al. 2008. *Neįgalumą turinčių mokinių rengimas profesinei karjerai*. Vilnius: VPU.
- Grigas, R. 1998. *Socialinių įtampų Lietuvoje laukai*. Vilnius: VPU. 32 p.
- Grincevičienė, V. 2005. Ugdymo veikėjų požiūris į negalią turinčius vaikus, *Mokytojų ugdymas* 4: 101–106.
- Grincevičienė, V. 2012. A teenager's reflection on formation of the value orientations in the family and at school, *Wychowanie w rodzinie: family upbringing* 5: 83–91.
- Fishley, K. M.; Bedesem, P. L. 2014. Moksleivių, turinčių dažnai pasitaikančių negalių, savitaba inkluzijos sąlygomis: literatūros apžvalga, *Specialusis ugdymas* 1(30): 47–69.
- Kardelis, K. 2002. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas: Judex. 322 p.
- Lietuvos statistikos departamentas. 2015. *Oficialiosios statistikos portalas. Šiuolaikinė Lietuva (1991–dabar)* [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize>
- LR Seimas. 2010. Neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolai, *Valstybės žinios* 2010-06-19, Nr. 71-3561.
- LR Seimas. 2011. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281, *Valstybės žinios* 38-1804.
- LR Seimas. 2012. *Dėl Valstybinės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ patvirtinimo*. 2012 m. gegužės 15 d.

Nr. XI-2015 [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt>

LR Seimas. 2013. Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos nuostatų. 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745 [interaktyvus], [žiūrėta 2015 m. gegužės 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt>

Mead, G. H. 1998. Savimonė (Self), *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 2: 132–135.

Samašonok, K., et al. 2010. *Institucinio ugdymo ir adaptatyvaus elgesio dermės modeliavimas*: monografija. Šiauliai: ŠU.

Šalkauskis, S. 1998 [1933]. *Raštai*. T. VI. Vilnius: Mintis.

INCLUSIVE EDUCATION: THE PARENTS' CONCERNS AND EXPECTATIONS

Vilija GRINCEVIČIENĖ¹, Alicja SZERŁĄG²,
Krystyna DZIUBACKA³, Vilija TARGAMADZĖ⁴

¹Department of Philosophy and Political Theory, Vilnius Gediminas Technical University,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lithuania

^{2,3}Department of Historical and Pedagogical Sciences, Institute of Pedagogy,
University of Wrocław, J. W. Dawida g. 1, 50-527 Wrocław, Poland

⁴Department of Education, Faculty of Philosophy, Vilnius University,
Universiteto 9/1, LT-01513 Vilnius, Lithuania

E-mails: ¹vilija.grinceviciene@gmail.com; ²alicja.szerlag@gmail.com;

³krystyna.dziubacka@gmail.com; ⁴vilija.targamadze@gmail.com

The article revealed the opinions of the pupils' parents about where should their children's peers with minor mental disorders and/or physical disabilities learn and develop. Based upon the results of studies conducted in 2002 and 2012 it becomes clear that the changes of education reality had impact also to the parents' of pupils approach to integrated education: former vision of inclusive education became a reality. Respondents agree that their children may attend general education school together with their disabled peers. At the beginning of the year 2002 half of the respondents said that children with disabilities may learn in common classes. This is the model of natural integration. The study repeated after ten years revealed that the opinion of the parents apparently had changed: 52 percent of respondents indicated that children with disabilities should learn in separate classes.

Keywords: inclusive education, general education school, children with disabilities, opinions of pupils parents.